

El dany ecològic pur

La tesi d'Albert Ruda, de la Universitat de Girona, explora les possibilitats de la responsabilitat civil per crear normes en defensa del medi ambient.

Aquest mes d'octubre el Govern espanyol ha aprovat la Llei de responsabilitat mediambiental. Es tracta de la transposició d'una directiva europea que ha trobat molts entrebancs per prosperar. El doctor Albert Ruda, professor de Dret civil a la UdG, ha explorat en la seva tesi *El daño ecológico puro* la possibilitat que, des de la responsabilitat civil, es puguin crear normes en defensa del medi ambient.

Les referències a un desastre ecològic no són un tema nou en el paquet de les notícies diàries. Les mareas negres, els residus tòxics, les terres contaminades, provoquen sempre una reacció de solidaritat amb els afectats. Les hores perdudes dels pescadors que no podran pescar, les collites malmeses dels pagesos, fins i tot les malalties futures que desenvoluparan les persones... Després de la catàstrofe, urgeix la quantificació del perjudici. Però hi ha un dany que va més enllà i que és difícil de mesurar. Quant valen els animals salvatges morts, els arbres sense fulles, l'aire brut que tard o d'hora tots respirarem? Com es valora allò que, precisament pel fet de ser de tots, mai no ha tingut valor? Aquests estralls són els que s'ha convingut a anomenar *dany ecològic pur*.

El *dany ecològic pur* és un concepte teòric derivat de la creixent conscienciació social sobre el valor del medi ambient. Sabem que determinades accions humanes, per si mateixes o combinades, afecten el nostre entorn, però el dret es troba amb dificultats quan s'enfronta a la reparació dels danys causats si aquests afecten els ecosistemes i no recursos concrets, quan no deteriorenen els béns i les propietats de les persones sinó aquelles coses que són de tots, les que el dret romà va anomenar, fa dos mil anys, *res communes omnium*.

El doctor Miquel Martín dirigeix l'Observatori del Dret Privat Europeu i Comparat. Aquest grup de recerca treballa en diverses línies d'investigació i és a partir d'una d'aquestes línies que el Dr. Albert Ruda va formular la tesi *El daño ecológico puro*. Sota la direcció del doctor Miquel Martín, catedràtic de Dret Civil, Ruda (Barcelona, 1975) va iniciar la recerca a partir del buidatge exhaustiu de la jurisprudència publicada sobre el tema i, així, va comparar els drets de països com França, Itàlia, Alemanya, Holanda, els Països Escandinaus i els Estats Units. El resultat són gairebé mil pàgines en què s'explora si el medi ambient demana una nova ètica i si necessita també un nou dret civil.

Una tesi que és un banc de proves

La tesi del doctor Albert Ruda pretén posar la responsa-

bilitat civil en el banc de proves, tot passejant-la per un paisatge tan delicat com és el medi ambient. Fins ara, per

"El dany ecològic pur és un concepte teòric derivat de la creixent conscienciació social sobre el valor del medi ambient."

enfrentar-se al dany ecològic, el dret civil s'havia valgut d'elements clàssics, com el càlcul del valor de restitució. Però quan es tracta d'un dany ecològic pur, aquesta metodologia presenta inconvenients importants, perquè "el caràcter difús del mateix dany i, com a conseqüència, la dificultat per esbrinar qui pot estar legitimat per exigir responsabilitats i a qui cal demanar-les, en limita les possibilitats". És el cas, per exemple, de les alteracions de la capa d'ozó, en què resulta extremadament difícil establir un responsable directe del seu deteriorament. Des de la tesi, Ruda apunta a la consideració de les quotes de mercat aconseguides pels contaminadors com a base per fer el càlcul de la participació en el dany quan aquest, com en el cas que s'ha descrit, és degut a tota una suma de factors.

Un altre inconvenient que presenta la restitució és el fet que pot resultar impossible reparar el dany causat a un ecosistema concret. Si es pren com a mesura el cost de reparació, resultarà la paradoxa que "un dany lleu, que es pugui reparar —netejar una costa contaminada— es podrà quantificar i indemnitzar, però si el dany és catastròfic, com que la reparació esdevé impossible, el cost de la reparació és zero". És per això, prossegueix l'investigador, que en aquest estat de coses "aquells que destrueixen el medi ambient havien tingut fins ara, en les lleis actuals, un incentiu per continuar destruint-lo".

I quan cal valorar el dany, la cosa encara es complica més, perquè, com s'apuntava al principi, ¿com es valora allò que, pel fet de ser de tots, mai no ha tingut valor? Albert Ruda proposa en la tesi importar dos aspectes del pensament econòmic per solucionar el problema del valor. El primer és el *valor de llegat*, que parteix de la premissa que la societat vol que els recursos naturals esdevinguin un patrimoni per als seus descendents. El segon és el *valor d'opció*, basat en la possibilitat latent que hom té de gaudir de les coses. Un aspecte controvertit sorgeix, precisament, en donar valor a allò que fins ara no en tenia. Ruda no és aliè a aquest inconvenient, ja que es

podria argüir que si, algú disposés dels diners suficients, estaria en disposició d'adquirir uns béns que fins ara eren comuns. En aquest sentit, la tesi afirma que, en donar un valor a la natura, "el que es pretén és protegir-la, en la mesura que a aquells que tinguessin l'obligació de pagar els seria més rendible cercar solucions per evitar la contaminació que no pas seguir externalitzant aquest cost, que és el que ara estan fent".

Encara, però, cal establir qui és la víctima, i això tampoc no és fàcil. Si es parla de víctimes, en el cas del dany ecològic pur, queda clar que aquestes no són, en forma directa, les persones. Malgrat tot, "aquesta distinció feta entre el ciutadà i el medi ambient, que pot existir en el pla de les idees o els conceptes, és menys evident que es doni en la realitat física". En posar en perill altres formes de vida, l'home, alhora, s'exposa al perill ell mateix. I si a la fi s'aconsegueix legitimar una víctima, caldrà des del primer moment "establir què ha de fer amb els diners de les possibles indemnitzacions". Aquest detall ha estat un dels frens més importants, per la desconfiança que ha generat, per atorgar un paper més important a la responsabilitat civil en la reparació del medi ambient. Existeix una reserva lícita "sobre quins serien els fins que mourien els demandants, encara que aquests fossin públics i no privats", conclou Ruda.

El daño ecológico puro és la primera tesi que s'ocupa dels béns que no pertanyen a ningú i de la possibilitat que el dret civil s'impliqui en un aspecte tan decisiu i de tanta transcendència com aquest. El treball ha merescut diverses mencions, com són el Premi de la Direcció general de protecció civil i el premi Sancho Rebullida, el més important d'Espanya per a tesis de dret civil, atorgat fa pocs dies. En el moment que Albert Ruda va iniciar el seu treball, existia una convenció de la Unió Europea que afirmava que calia respondre civilment dels problemes del medi ambient. Des del mes d'octubre passat l'Estat espanyol disposa d'un marc legal per combatre el delictes ecològic.

Espanya estrena una llei de responsabilitat mediambiental. Albert Ruda ens en parla.

Quan comença el dret a preocupar-se del medi ambient?

La catàstrofe de l'*Exxon Valdez* a les costes d'Alaska el 24 de març de 1989 va representar un catalitzador per a una cultura jurídica involucrada amb la defensa del medi ambient. Arran d'aquests fets, els Estats Units van dictar l'Oil Pollution Act, que va representar la primera, i molt severa, llei que responsabilitzava els contaminadors pels seus vessaments. A Espanya la Llei de responsabilitat mediambiental ha estat aprovada el 4 d'octubre de 2007 i és el resultat de la transposició de la Directiva 2004/35/CE del Parlament Europeu. La Llei, aprovada pel Congrés dels Diputats, preconitza una concepció col·lectiva del medi ambient i, per tant, no distingeix si el dany és causat a un bé públic o a un de privat. L'articulat no té en compte criteris econòmics, sinó que busca la reparació ecològica com a fi última per restituir-la al seu estat original. Quan la reparació no sigui possible, la nova llei buscarà la reparació en un altre indret.

La nova llei fa passar l'ecologia per sobre dels drets individuals, és a dir, un no pot contaminar casa seva perquè també contamina la dels altres?

Exactament. En termes de responsabilitat, introdueix la responsabilitat col·lectiva en la gestió de l'entorn, sense que te'l puguis apropiat. I si el destrueixes l'hauràs de reparar.

Els mecanismes de valoració poden representar un problema?

Sí, poden resultar un problema des de diversos punts de vista. La Directiva no té en compte la indemnització en diners, perquè el que busca a tota costa és la restitució del medi ambient, per tornar-lo a l'estat anterior al dany. Si això no és possible, fuig de la indemnització en diners per buscar una reparació en espècie. És a dir, si no pots reparar l'ecosistema danyat, hauràs d'intervenir en un altre fent-hi alguna intervenció de millora. Un dels problemes és que, potser, la intervenció no hi fa res, en un altre ecosistema.

Aquest model estaria emparentat amb el sistema de quotes de CO₂?

Ningú no pot ignorar que el procés d'elaboració d'aquesta directiva ha estat molt llarg, i la indústria, des de sempre, s'hi ha mostrat contrària. Fonamentalment la indústria química, perquè a partir d'ara haurà de respondre en casos dels quals fins ara s'escapaven. I com que el procés ha estat llarg, és possible que la indústria hagi aconseguit dir-hi la seva en algun punt, cosa que ha provocat que la Directiva no vagi més enllà.

Als Estats Units, hi ha reparació econòmica?

Sí, allà n'hi ha, però això ha portat problemes. Qualsevol mètode que es busqui té quelcom d'arbitrari. En l'ecologia es parla de béns que no tenen mercat i qualsevol preu que se li posi és una ficció. La indústria s'oposa al fet de posar un preu a la responsabilitat perquè considera que qualsevol valor és una multa encoberta. Si se'ls fa pagar és una sanció, i la responsabilitat no és un mecanisme punitiu, per a això ja hi ha el dret penal. Als EUA han intentat evitar aquest problema buscant mètodes que superin l'arbitrarietat de la indemnització, a partir d'enquestes, però aquesta pràctica planteja molts dubtes sobre la seva eficàcia. Jo veig improbable que els tribunals espanyols arribin a aplicar aquests mètodes. El que passa és que, si no busques mecanismes, tampoc no pots determinar mai la indemnització. Ens movem, doncs, en els límits de la responsabilitat civil.